

YOSHLAR ORASIDA MUVAFFAQIYATGA ERISHISH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOIIY-PSIXOLOGIK MASALALARI

Ashirova Zumrad Abdisharipovna

*Xorazm viloyati Qo'shko'pir tumani 8-son
umumiy o'rta ta'lim maktabi amaliyotchi psixologi*

Allaberganova Husniyabonu Tangribergan qizi

*Xorazm viloyati Qo'shko'pir tumani 2-son
umumiy o'rta ta'lim maktabi amaliyotchi psixologi*

Annotatsiya: Muvaffaqiyatli insonning hayot yo'liga e'tibor beradigan bo'lsak, ularning bunday darajaga erishishida bolalik chog'laridagi qaysidir g'alabasi yoki aksincha mag'lubiyati sabab bo'lganini ko'ramiz.

Kalit so'zlar: motiv, muvaffaqiyat, fikr, qobiliyat, iroda, motivatsiya, muvaffaqiyat

KIRISH

Motivatsiya bu insonni biron ishga undash, uni harakatga keltirishdir. Motiv bo'lmasa motivatsiya bo'lmaydi. Motivatsiya asosan ikki turli bo'ladi: ichki va tashqi. Ichki motivatsiya deb insonni o'zi tomonidan paydo bo'lishiga aytiladi. Bu kishining individual psixologik xususiyatlariga ham bog'liq tarzda vujudga keladi. Tashqi motivatsiyada esa insonga tashqi tomondan keladigan kuchlar ta'sir ko'rsatadi. Motivatsiya hayotimizning istalgan bosqichida muvaffaqiyat qozonishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Shaxsiy yoki professional voqealarda ham maqsadga erishish uchun odamga kuchli motivatsiya kerak bo'ladi. Kanadalik jurnalist va yozuvchi Malkolm Gladvellning juda ham qiziq bir ma'lumotiga duch keldim. Muallifning yozishicha biror-bir sohada muvaffaqiyatga erishish uchun va ushbu sohaning haqiqiy ustasi bo'lish uchun kamida 10.000 soat davomida o'sha sohada muntazam ravishda shug'ullanish va mashq qilish zarur. Chunki insonning ichki kuchi bu motivatsiyadir.

Biz insonlarga o'ylash, fikrlash, orzu qilish, tinimsiz harakatlar orqali ko'zlagan maqsadimizga yetish imkoniyati berilgan. Shuningdek, bizning kundalik sayharakatimiz, maqsadimiz doimo baxtiyor yashashni ko'zlaydi. Har kim muvaffaqiyat omilini o'zicha

tasavvur qiladi. Kim uchundir muvaffaqiyatning yagona siri yaxshi o'qish bo'lsa, boshqa uchun odamning ko'ngliga yo'l topish va qattiq mehnat qilishidir. Muvaffaqiyatga qanday qarashimizdan qat'iy nazar mehnat qilish, harakat qilish demakdir. Muvaffaqiyatli insonning hayot yo'liga e'tibor beradigan bo'lsak, ularning bunday darajaga erishishida bolalik chog'laridagi qaysidir g'alabasi yoki aksincha mag'lubiyati sabab bo'lganini ko'ramiz.

Shaxs bo'lib shakllanishda atrof-muhit, tashqi ta'sirlar katta rol o'ynaydi. Avvalo bola hayotida ota-ona tarbiyasi muhimdir. Bolaning har bir yoshida uning dunyoqarashi turlicha bo'ladi. Darhaqiqat, ulg'aygani sari o'z fikri, g'oyalari shakllanadi. Bola dunyosi judayam qiziquvchan bo'ladi. Bola rivojlanishi uchun ta'sir qiladigan eng katta omillaridan biri bu maktab. Bolani erkin fikrlovchi, yangilikka intiluvchan, barkamol inson qilib tarbiyalash boshlang'ich sinflardan olib boriladi.

Boshlang'ich sinflarda yuqori bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirish uchun o'quv-biluv faoliyati samaradorligini oshirishga qaratilgan tadbirlar majmuasiga o'quvchilarning motivlari sohasini o'rganish masalalari ham muhim ahamiyat kasb etadi. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi qonuni va "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi" hamda O'zbekistonda ta'lim tizimini isloh qilish va takomillashtirishga qaratilgan qator hujjatlarda ta'lim jarayonini insonparvarlashtirish va demokratlashtirish, uni shaxsga – ta'lim jarayonining asosiy subyektlaridan biriga qaratish alohida ta'kidlab o'tiladi. Shu munosabat bilan ta'lim tizimini isloh qilishning hozirgi bosqichida o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi munosabatlarning adekvat modelini qurish uchun o'quvchi individual xususiyatlarini tahlil etishga yanada sinchkovlik bilan yondashish talab etiladi. Qayd etilgan muammolarni tadqiq etish qator shart-sharoitlarga bog'liq. Avvalo, ta'limda o'quvchilar maqomini yangilash, ularni ta'lim jarayonining faol subyektiga aylantirish ehtiyoji tug'iladi. Binobarin, bu masala muammoning ikkinchi tomoniga, ya'ni o'quvchining ta'lim jarayoni subyektiga aylanish istagi va ehtiyojiga ham bog'liq. Aynan, ana shunday ehtiyojni ularda paydo etish, ya'ni o'quvchini o'quvbiluv faoliyatiga motivlashtirish bugungi kunning eng dolzarb muammolaridan biri bo'lib qolmoqda.

Boshlang'ich sinf o'quvchilari motivlari sohasini o'rganishga oid anchagina ilmiy tadqiqot ishlari olib borilishiga qaramay, motivlar sohasining korellyasiyasi muammolari hali ham yetarli darajada o'rganilmaganligi sezilmoqda. Pedagog olimlar tomonidan olib borilgan qator didaktik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ta'lim jarayoni samaradorligini oshiradigan o'qitish omillari ichida o'quv-biluv faoliyatiga motivlashtirish omili birinchi o'rinda turar ekan, ya'ni ta'lim samaradorligi 92% o'quv-biluv faoliyatini motivlashtirishga bog'liq ekan. Inson tabiatini ozgina bo'lsada tushunadigan kishi buning bejiz emasligini e'tirof etadi. Motivlar didaktik jarayonning asosiy harakatlantiruvchi kuchidir. Harakatlantiruvchi motivlarni o'rganish, to'g'ri qo'llash va uni to'g'ri yo'naltira olish pedagogik faoliyat mazmunining asosiy mohiyatini belgilaydi. Motivlashtirish - (lotincha moveo - harakatlantiraman, siljitaman degan ma'nolarni anglatadi) bu o'quvchilarni samarali o'quv-biluv faoliyatiga, o'quv material mazmunini faol o'zlashtirishga yo'naltiradigan jarayonlar, metodlar, vositalarning umumiy nomidir. Obrazli qilib aytganda, motivlashtirish tizginlarini o'qituvchi ham, o'quvchilar ham o'z qo'llarida tutib turadilar. O'qitish faoliyati nuqtai nazaridan qarasak, ta'limni motivlashtirish, o'qish faoliyati nuqtai nazaridan qarasak, o'quv-biluv faoliyatini motivlashtirish haqida gapirish mumkin. Motivlashtirish shaxsning ruhiy holati va munosabatlarining o'zgarish jarayoni sifatida motivlarga asoslanadi. Motiv deganda shaxsni u yoki bu xatti-harakatni amalga oshirishga majbur qiladigan muayyan sabab, turtki tushuniladi.

Shuningdek, motiv deganda o'quvchining o'z faoliyati perdmoriga munosabatini ham tushunish mumkin. Motivlar ehtiyoj va qiziqishlar, intilish va hissiyotlar, tayanch tushuncha va ideallar shaklida amal qilishi mumkin. Shuning uchun ham motivlar juda murakkab tuzilma bo'lib, alternativlar, tanlov va qarorlar tahlil qilinadigan, baholanadigan dinamik tizimdir. Motivlashtirishni o'rganish didaktika va pedagogik psixologiyaning markaziy muammolaridan biri bo'lib hisoblanadi. Bu borada muayyan yutuqlar qo'lga kiritilgan, ammo muammoning to'la yechimiga hali erishilgani yo'q. Motivlarning o'zgaruvchanligi, harakatchanligi, xilma-xilligi tufayli ularni muayyan tarkibiy tuzilmasini belgilash, boshqarishning aniq usul va vositalarini belgilash qiyin bo'lib hisoblanadi.

XULOSA

Xulosa. Biz bilamizki boshlang'ich sinf o'quvchilarining fikrlash doirasi hali to'raligicha rivojlanmagan. Olayotgan bilimlari o'zlari va kelajaklari uchun foydali bo'lishini hali idrok eta olishmaydi. Ular o'qituvchi tomonidan berilgan topshiriqlarni yaxshi baho uchun, maqto'v uchun, sinfdoshlari ichida ajralib turish uchun bajarishadi. O'qituvchi tomonidan baholanishi, rag'bat yoki jazo berilishi bola uchun o'qishga intilish motivini shakllantiradi. Ta'lim jarayonida o'quvchilarning o'quv-biluv faoliyatini motivlashtirishda o'qituvchi juda muhim o'rin egallaydi. Chunki u ta'lim jarayonini tashkil etuvchi va boshqaruvchi subyekt sifatida o'quvchilarning o'quv-biluv faoliyatini ham bevosita boshqarib boradi. Ehtiyojlar, motivlar, stimullar - bir dalaning hosilidir. Ta'lim jarayonida o'quvchilarni stimallashtirish ularda o'quv-biluv motivlarining boshqa motivlardan ko'ra kuchliroq bo'lishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. NIZAMOVA, SHAHNOZA, and MUNIRA AKBAROVA. "LEXICAL SEMANTIC ANALYSIS OF SOME NICKNAMES." THEORETICAL & APPLIED SCIENCE Учредители: Теоретическая и прикладная наука 10: 563-565.
2. Nizami, Shahnaza Obeydullaevna, and Rovshan Surobjonovna Egamova. "Improving the Efficiency of Extracurricular Work in Technology Lessons in Elementary Grades." International Journal of Innovative Research in Science, Engineering and Technology.
3. Ubaydullaevna, N. S., Mehmonalievich, T. A., Mamirovna, H. K., & Nosirovna, N. D. ON THE PRINCIPLES OF CATEGORIZATION OF WORDS.
4. Nizamova, S. H. The Role of Pedagogical Games in the Personal Development of Primary School Students. International Journal of Innovative Research in Science, Engineering and Technology.
5. Nizamova, S., & Turakhojayeva, A. (2023). "MAJOLIS UN-NAFOIS" BY A. NAVOYI IS ONE OF THE IMPORTANT SOURCES OF UZBEKIN NICKNAMES.
6. Shavkatovna, A. M. (2023). Morphological Characteristics of Unusual Compounds Found in Literary Text. World of Science: Journal on Modern Research Methodologies, 2(3), 83-88.